

Il-Vara Titulari ta' Hal Luqa u l-iskultur tagħha

Dr. John Debono BA(Hons) M.A. PhD

Meta fl-1574 Monsinjur Pietro Duzina nħatar Inkwiżitur, Delegat Appostoliku u Viżitatur għal Malta, hu żar il-knejjes u l-kappelel kollha ta' dawn il-gzejjer. Skond ma ħallielna miktub mill-erba' mija u erbatax-il knisja jew kappelel li sab ħdax minnhom kienu dedikati lil Sant' Andrija, wieħed mill-akbar numru fost il-qaddisin patruni¹. Dan ifisser li d-devozzjoni lejn dan il-qaddis kienet stabbilita sewwa f'pajjiżna. Mal-medda tas-snin iżjed artali jew knejjes ġew dedikati lill-istess qaddis appostlu.

Il-vara titulari ta' Sant' Andrija

Nhar il-5 ta' Frar 1778, is-Surġent Andrea Camenzuli minn Hal Luqa u li f'dawk is-snin kien joqgħod il-Birgu, ordna statwa ta' l-injam (*legname di ponente*) tirrappreżenta lill-Appostlu Sant' Andrija minghand mastru Cosimo Scolaro mill-Isla.² Fliemkien ma' l-istatwa, skolpita skond disinn tal-kapumastru Giuseppe Bonnici,³ ġew ordnati wkoll il-pedestall u l-bradella iżda mingħajr il-lasti. L-istatwa, seba' *palmi* għolja, kellha tkun lesta minn kollox għaż-żebgħa u induratura fi żmien sena għall-prezz ta' 120 skud, li minnhom l-iskultur Scolaro rċieva 20 skud bil quddiem. Il-bilanċ kellu jithallas mat-tlestija tal-vara. Ta' min jinnota li wieħed mix-xhieda f'din l-obbligazzjoni kien Felice Penza.⁴

Għal xi raġuni mhux magħrufa din l-obbligazzjoni ma ttwettqitx u nhar il-25 ta' Awissu 1778 il-ftehim iffirmat minn Felice Penza li

deher fuq il-kuntratt għannom ta' Andrea Camenzuli ġie mħassar.⁵ Seta' ġara li l-iskultur Cosimo wegġa' jew marad u ma setax jaħdem. Sadattant, Felice rċieva mingħand Cosimo l-valur ta' seba' skudi fi njam biex ipat-tu minn dawk l-20 skud li kien irċieva bil-quddiem. Fl-istess waqt Cosimo ntrabat li jħallas il-kumplament tad-dejn: ħames skudi fid-29 ta' Awissu u żewġ skudi kull xahar sa mill-aħħar ta' Settembru ta' l-istess sena.

Fl-istess jum tal-25 ta' Awissu, Penza, f'ismu u f'isem Camenzuli, ftiehem ma' l-iskultur Giuseppe Scolaro, hu Cosimo, biex jieħu f'idejh ix-xogħol bħalma kien mogħti lil huh.⁶ L-istatwa kellha titlesta fi żmien seba' xhur għall-istess prezz ta' 120 skud. Giuseppe rċieva 27 skud bil quddiem li minnhom kellu valur ta' seba' skudi fi njam. Kundizzjonijiet oħra tal-ftehim ma nbidlux.

L-istatwa tlestiet kif kien miftiehem u fil-5 ta' April 1779 Andrea Camenzuli stqarr li kien rċieva l-istatwa bil-pedestall u l-bradella skond il-ftehim iffirmat qabel ma' Felice Penza u f'ismu. Min-naħa l-oħra Giuseppe Scolaro rċieva l-kumplament tal-flus (93 skudi) li kien fadallu jieħu.⁷

Fl-1975 Dun Gużep Micallef kiteb hekk, "F'Novembru 1781 l-Isqof Labini ra l-istatwa lesta finniċċa tagħha fejn il-fonti tal-magħmudija".⁸ Dik il-ħabta l-Isqof Vincenzo Labini kien qiegħed jagħmel żjara pastoralni lill-parroċċa ta' Hal Luqa. Dan jagħtina x'nifhmu

għal paġna 5

L-istatwa titulari ta' Sant Andrija Appostlu kif nafuha illum wara li kienet restawrata minn Abrahm Gatt fl-1913.

Il-Vara Titulari ta' Hal Luqa u l-iskultur tagħha

minn paġna 4

Li kienet din l-istatwa maħduma mill-iskultur Giuseppe Scolaro, għalkemm id-dokumenti ma jagħtux ħjiel ċar għal liema skop Andrea Camenzuli kien ordna l-istatwa dedikata lil Sant'Andrija.⁹ F'dawk is-snin Camenzuli, għalkemm minn Hal Luqa kien joqgħod il-Birgu. Tgħid kienet xi wegħda personali li jagħti rigal lill-Knisja jew l-imħabba li kellu għal dan il-qaddis!

L-iskultur Bormliż, Abram Gatt, irrestawra din il-vara fis-sena 1913 u għamel disinni godda għall-bankun u l-bradella ta' l-istess vara, xogħol imwettaq minn Luqa Grixti.¹⁰

Xi xogħlijiet oħra ta' l-aħwa Scolaro

Giuseppe u Cosimo Scolaro kienu jaħdmu kemm għal rashom kif ukoll flimkien u billi Giuseppe kien il-kbir, Cosimo akkwista l-esperjenza meħtieġa mingħand huh. Fid-9 ta' Frar 1769 l-aħwa Scolaro rċevew is-somma ta' 75 skud dovuti għall-iskultura ta' pulptu fil-knisja parrokkjali ta' Hal Tarxien mingħand Dun Vittorio Bianco mill-istess raħal, f'ismu u f'isem il-prokuraturi il-Padrun Angelo Zammit u Ignazio Caruana.¹¹ L-aħwa Scolaro wegħdu li jwaħħlu żewġ fuljetti ma' kull sieq tal-pulptu fi żmien qasir u dan għal ebda ħlas ieħor.

Barra minn skultura fl-injam Giuseppe ġieli ħadem xogħol fil-ġebbla Maltija. Nhar id-19 ta' Awissu 1774 Dun Orazju Mallia, prokuratur ta' l-artal tar-Rużarju fil-parroċċa ta'

għal paġna 6

L-istatwa ta' Sant' Andrija kif kienet fl-1783 li skond it-tagħrif ta' dan l-artiklu misjub riċentement jidher li hi x-xogħol ta' Giuseppe Scolaru minn l-Isla fuq disinn tal-Halluqi Giuseppe Bonnici u mħallsa mill-Halluqi Andrea Camenzuli

OXFORD Sellers

**Statues - Bozoz
Roman Boots**

**Tops - Slippers - Jeans
Etc...**

**Specialised in
Curtains and Ropes**

**St. Andrews Str, Luqa
Tel: 21807767 -
21660542**

Il-Vara Titulari ta' Hal Luqa u l-iskultur tagħha

minn paġna 5

Hal Ghaxaq, talab il-permess ta' l-Isqof biex ikun jista' juża tliet mitt skud minn somma ta' 500 skud li diġa' kienet hemm miġbura minghand il-parruċċani għal xogħol ta' skultura fuq l-altar u l-faċċata tiegħu.¹² Barra din is-somma l-prokurator diġa' kellu f'idejha 100 skud moġhtija minn persuna devota. Dun Orazju talab ukoll biex ikun jista' jagħmel il-kuntratt ma' l-iskultur.¹³ Sar il-ftehim ma' Giuseppe Scolaro biex jiskolpaxxi l-faċċata ta' l-altar għal prezz ta' 425 skud. Nhar id-19 ta' Mejju 1776 sar ftehim aħhari bejn il-prokurator Dun Grattio Mallia u Giuseppe tal-filas tax-xogħol.¹⁴

Cosimo Scolaro kien ukoll jiġi mqabbad jagħmel xogħol ta' skultura sew fl-injam kif ukoll fil-ġebbla. Fit-22 ta' April 1783 hu ftiehem ma' Dun Ġużeppe Scasciato, bħala prokurator tal-artal dedikat lil Santa Luċija fil-knisja ta' San Publiju ġewwa l-Furjana, biex jiskolpaxxi l-gwarniċjun ta' dan l-artal għal-prezz ta' 40 skud li minnhom rċieva 5 skudi bil-quddiem.¹⁵ Dan ix-xogħol kellu jixbah lil dak skolpit fl-artal dedikat lil San Gaetano fl-istess knisja u kellu jitlesta fi żmien 40 jum.

Cosimo ġieli ġie mqabbad biex jaħdem fuq il-flotta tal-Ordni ta' San Gwann flimkien ma' skulturi oħra. Hekk nhar il-11 ta' Julju 1765 flimkien ma' Pietro Borg u l-aħwa Francesco u Vincenzo Dimech inqasmet bejniethom is-somma ta' 330 skud għal xogħol ta' skultura fuq il-bastiment navali San Zaccaria ta' l-Ordni.¹⁶ Il-kunjom Scolaro jfakkarna f'nies tas-sengħa speċjalment f'dawk il-bennejja tal-bastimenti navali ta' l-Ordni ta' San Gwann.¹⁷

Il-kummissjonijiet għall-knejjes ma naqsux. Fid-29 ta' Julju 1785 Cosimo rċieva 44 skud min għand Dun Giuseppe Falzon talli skolpaxxa żewġ kwadri ta' l-injam wieħed dedikat lil San Ġużep u l-ieħor lill-Bambin Ġesù fil-knisja par-rokkjali ta' Bormla.¹⁸

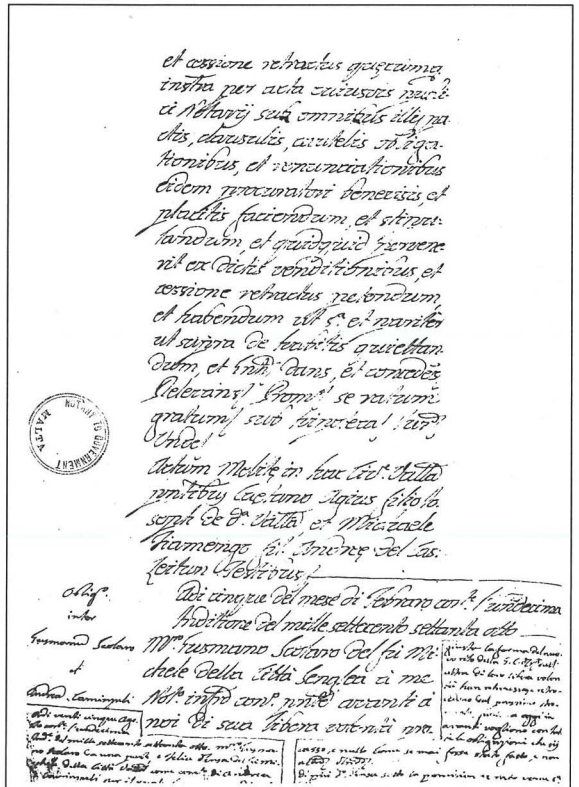
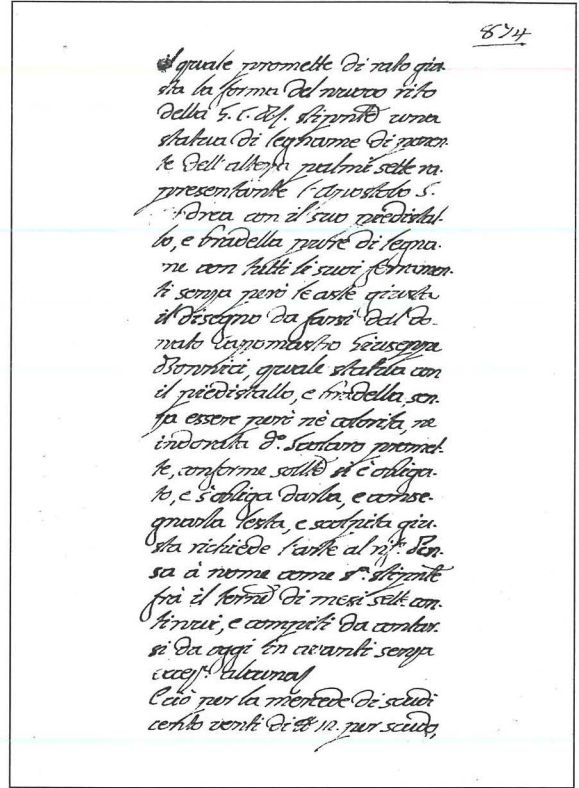
fuq il-familja Scolaro u ż-żewġ aħwa skulturi

Giuseppe u Cosimo Scolaro kienu tnejn mill-ulied ta' Michele li kien miżżewweġ lil Franciscita. Bejn is-snin 1710 u 1736 dawn kellihom iħax-il wild li ngħataw dawn l-ismijiet - Joachim, Joseph (13 ta' Diċembru 1710); Elena, Sophia (21 ta' Frar 1712); Joannes, Dominicus (4 ta' Awissu 1715); Josephum, Felicem, Nicolaum (5 ta' Diċembru 1717); Anna, Maria, Catherina (4 ta' Novembru 1720); Catherina, Maria (13 ta' Marzu 1723);¹⁹ Teresiam, Rosalbam (14 ta' Ottubru 1725); Laurentium, Felices (27 ta' Novembru 1726); Grazia, Helena (13 ta' Frar 1730); Helena, Maria, Olympia (30 ta' Novembru 1732) u Ignatius, Joannes, Cosmus (13 ta' Julju 1736).²⁰

Sfortunatament sitta minn dawn l-ulied mietu f'età żgħira. Joannes miet fit-2 ta' Frar 1717 ta' xi tmintax-il xahar, Felix miet fis-16 ta' Diċembru 1720 fl-età ta' madwar erba' snin, Elena mietet fid-19 ta' April 1728 fl-età ta' xi hmistax-il sena, Felix miet fis-17 ta' Ottubru 1729 fl-età ta' madwar erba' snin,²¹ Catherina mietet fl-10 ta' Awissu 1742 fl-età ta' xi għoxrin sena u Helena mietet fit-8 ta' Hunju 1743 fl-età ta' madwar sittax-il sena.²² Michele, il-missier, miet fil-11 ta' Frar 1758 meta kellu madwar 85 sena²³ u martu Francisca mietet fit-30 ta' Novembru 1775 fl-età ta' xi 87sena.²⁴

Fl-1752 il-familja Scolaro kienet tgħix fid-dar numru 1175 ġewwa Strada detta ta Carbona.²⁵ Michele kellu 67 sena, martu Francischita 57 sena u t-fal Giuseppe 40 sena u Cosimo 16-il sena. Kellhom oħthom soru, Suor Catarina li kellha 31 sena.

Nhar it-13 ta' April 1755 Giuseppe Scolaro żżewweġ fil-parroċċa ta' l-Isla lil Catarina Fenech bint Angelo u Beatrice.²⁶ Erba' snin wara, nhar it-30 ta' April 1759,

Kopji tal-kuntratti originali li saru biex kienet ordnata l-istatwa, il-pedestall u l-bradella ta' Sant' Andrija. Kuntratt A hu dak bejn Andrea Camenzuli u Cosimo Scolaro, li għal xi raġuni ma kienx onorat. Kuntratt B hu dak iffirmit bejn Camenzuli u Giuseppe Scolaro li fil-fatt skolpaxxa l-istatwa. Xhud tal-kuntratt kien Felic Penza

Il-Vara Titulari ta' Hal Luqa u l-iskultur tagħha

minn paġna 6

Cosimo iżżewweġ ukoll l-Isla lil Theresa Grech bint Giuseppe u Clara.²⁷ Fl-1781 il-familja ta' Giuseppe (69 sena) kienet tikkonsisti f'martu Catarina (64) u ż-żewġ uliedu Francesco (24) u Michele (20).²⁸ Min-naħa l-oħra l-familja ta' Cosimo (45 sena) kienet tikkonsisti f'martu Theresa (40) u tliet uliedu Michele (22), Maria (17) u Xaveria (7).²⁹ Lejn tmiem is-seklu tmintax u fis-snin ta' wara, il-kuġini Michele,³⁰ iben Cosimo, u Francesco, iben Giuseppe, imitaw lil missirijiethom fix-xogħol ta' l-iskultura.

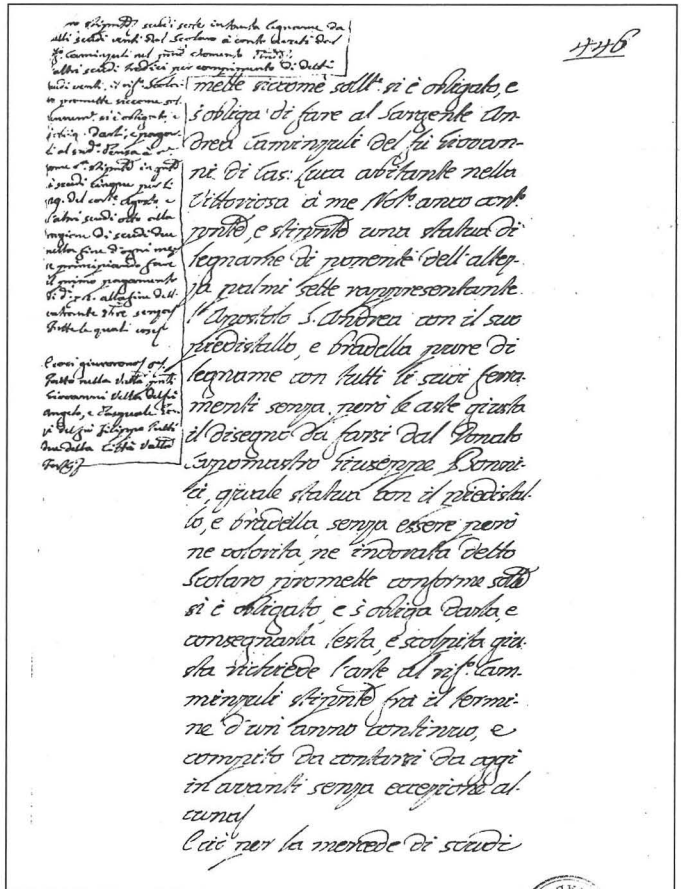
Konklużjoni

Fil-parroċċi Maltin id-drawwa li jordnaw u jiskolpuxxu statwa ta' l-injam għall-festa titulari tar-raħal bdiet dieħla ġmielha. Kien hemm skulturi oħra magħrufa fit-tieni nofs tas-seklu tmintax barra l-aħwa Scolaro; fosthom Andrea Imbrogl,³¹ Giovanni Caruana,³² Antonio Fabri,³³ Vincenzo Dimech u Mariano Gerada.³⁴

Il-parruċċani ta' Hal Luqa kienu mill-ewlenin li riedu jonoraw lill-qaddis patrūn tagħhom bi statwa barokka kif kienet id-drawwa preferita fi żmienhom, statwa li żzejjen il-knisja u tagħti l-ġieħ misthoqq lill-qaddis patrūn Sant' Andrija.

Referenzi

- G. Aguilina OFM u S. Fiorini (ed.), *Documentary Sources of Maltese History Part IV Documents at the Vatican No. 1 Archivio Segreto Vaticano Congregazione Vescovi e Regolari Malta: Visita Apostolica no. 51 Mgr Petrus Dusina, 1575, Malta 2001, passim.*
- A(rkivju) N(utarili) V(alletta), Nut(ar) S. S. Buttigieg, R 110/18, ff. 445^v-447. Ara Dok. 1. Wieħed għandu jinnota li l-erba' kuntratti li għandhom x'jaqsmu ma' l-istatwa fil-volum originali tan-nutar Buttigieg m'humieq registrati: *idem.*, Ms. 634/14.
- Giuseppe Bonnici (1707-79) kien minn Hal Luqa: Ġ. Micallef, *Hal Luqa Niesha u Ġrajjietha*, Malta 1975, pp. 151-52. Bonnici kellu diversi karigi importanti fi żmien l-Ordni ta' San Ġwann. Fost l-oħrajn naraw li mill-1761 sa l-1779 kien kapumastru tax-xogħlijiet pubbliċi (*Capomastro delle Opere*). Fost ix-xogħlijiet li wettaq insibu t-tkomplija tal-Castellania u l-bini tad-Dwana fil-Belt. Kien imqabbad iħażżeż ukoll pjanti għall-knejjes fosthom dawk ta' San Publiju fil-Furjana, ta' Santu Wistin fil-belt Valletta u aktarx ta' San Pietru u San Pawl fin-Nadur Għawdex: L. Mahoney, *5000 Years of Architecture in Malta*, Malta 1996, pp. 175, 179, 182, 223, 302 n 17, 309-11 u 327. Ara wkoll E. F. Montanaro, 'L-Imghallmin fis-sengħa tal-bini u l-altar ta' San Tumas fil-Knisja ta' San Publiju', fi *Il-Furjana Program Festa San Publiju*, 1989.
- Felice Penza fi żmien kien suprastant tal-Fundazzjoni

Dokument fir-Registru Pubbliku li juri l-kuntratt bejn Andrea Camenzuli u l-iskultur Giuseppe Scolaro fl-1778

Cotterer, xogħol li dam jokkupah għal 45 sena. F'Gunju 1774 meta kien f'età avanzata u marid, kiteb lill-Gran Mastru ta' l-Ordni ta' San Ġwann biex wara mewtu dan l-impjeg jagħtih lil ibnu uniku Frangisku. Sa dan it-tant Frangisku kien qed jagħti seħmu sewwa fl-istess Fondazzjoni meta missieru kien ikun marid. Għalhekk it-talba ġiet milqugħa, iżda li jibq' jithallas bil-ġurnata dment li missieru kien għadu qed iżomm dan l-impjeg: B(i)bljoteka N(azzjonali) V(alletta), A(rkivju) ta' l-O(rdn) ta' San Ġwann 1192, Suppliche (1771-1777), ff. 212-212^v. Penza kien ħabrieċi fil-parroċċa ta' Hal Luqa, kien uffiċjal fil-fratellanza tas-Sagrament: Micallef, p. 128.

- ANV, Nut. S. S. Buttigieg, R 110/18, ff. 445^v-446, kuntratt marginali. Ara Dok. 2.

għal paġna 8

PET MANIA

For all kind of Pet & Pet Food,
 Aquarium & Fishing Equipment,
 Fishing Live Baits, Live Stock,
 Gardening Equipment & Accessories

208, New Street, Luqa Mob: 99823263

Be You

Fashion & Accessories
 St. Pauls Str. Luqa
 Tel: 21820472

Il-Vara Titulari ta' Hal Luqa u l-iskultur tagħha

minn paġna 7

Dok. 1

ANV, Nut. S. S. Buttigieg, R 110/18, ff. 445^v-447.
(f. 445v) (Fil-marġni) Obligatio inter Gusmanum Scolaro
et Andream Caminzuli

Adi cinque del mese di Febraro corrente l'undecima
Inditione del mille settecento settanta otto

Mastro Gusmano Scolaro del fù Michele della Città
Senglea à me Notaro infrascritto conosciuto presente
avanti à noi di sua libera volontà promette (f.446) siccomè
sollenemente si è obligato, e s'obliga di fare al Sargente
Andrea Caminzuli del fù Giovanni di Casal Luca abitante
nella Vittoriosa à me Notaro anco conosciuto presente, e
stipulante una statua di legname di ponente dell'altezza
palmi sette rappresentante l'Apostolo San Andrea con il
suo piedistallo, e bradella pure di legname con tutti li suoi
ferramenti senza però le aste giusta il disegno da farsi dal
Donato Capomastro Giuseppe Bonnici, quale statua con il
piedistallo, e bradella, senza essere però ne colorita, ne
indorata detto Scolaro promette conforme solennemente
si è obligato, e s'obliga darla, e consegnarla lesta, e scol-
pita giusta richiede l'arte al riferito Caminzuli stipulante frà
il termine d'un anno continuo, e compito da contarsi da
oggi in avanti senza eccezione alcuna etc.

E ciò per la mercede di scudi (f. 446v) cento venti di tari 12
per scudo, dalli quali esso Scolaro dice, e confessa d'aver
avuto, e ricevuto dal riferito Caminzuli stipulante scudi
venti presentalmente innanzi à noi Notaro e testimonii
infrascritti in moneta d'argento, e rame Renunciando etc.
L'altri scudi cento per compimento della mercede sudetta
esso Caminzuli promette, conforme solennemente si è
obligato, e s'obliga darli, e pagarli al nominato Scolaro
stipulante subito che detta statua con piedistallo, e bradel-
la sarà terminata, e consegnata senza eccezione alcuna
etc.

Tutte le quali cose etc.

(f. 447) E così giurorono etc. Onde etc.

Fatto, e stipulato in Malta in questa Città Valletta presenti
maestro Felice Pensa del fù Michele della sudetta Città
Valletta, e Giovanni Bonnici del fù Salvatore della Città
Rohan Testimonii etc.

Dok. 2

ANV, Nut. S. S. Buttigieg, R 110/18, ff. 445^v-446, kuntratt
marġinali.

Adi venticinque Agosto corrente l'undecima Inditione
del Mille settecento settanta otto.

(f. 445v) Mastro Gusmano Scolaro da una parte, e Felice
Pensa del fù Michele della Città Valletta come commission-
ato di Andrea Caminzuli per il quale ha promesso di rato
giusta la forma del nuovo rito della Gran Corte dall'altra di
loro libera volontà han retrocesso, e retrocedono dal
prossimo stromento, quale da oggi in avanti vogliono che
sii casso, e nullo come se mai fosse stato fatto, e non altri-
mente etc. Renunciando etc.

Di più detto Pensa sotto la provision da rato come sopra
dice e confessa d'aver avuto, e ricevuto dal sudetto (f. 446)
Scolaro stipulante scudi sette in tanta legname da detti
scudi venti dal Scolaro à conto avuti dal riferito Caminzuli
nel presente stromento Renunciando etc.

L'altri scudi tredici per compimento di detti scudi venti il
riferito Scolaro promette siccome solennemente si è
obligato, e s'obliga darli, e pagarli al sudetto Pensa à
nome come sopra stipulante in quanto à scudi cinque per
li 29 del corrente Agosto, e l'altri scudi otto alla ragione di
scudi due nella fine d'ogni mese principiando fare il primo
pagamento di detti scudi 8 alla fine dell'entrante
Settembre senza etc.

Tutte le quali cose etc.

E così giurarono etc. Onde etc.

Fatto nella Valletta presenti Giovanni Vella del fù Angelo,
e Pasquale Gonzi del fù Filippo tutti due della Città Valletta
Testimonii etc.

ghal paġna 9

DARMENIA TOURS

Misraħ tal-Knisja - Luqa

**Ġiti Kulturali
u Divertenti**

Tel: 21800417

Fax: 21697953

HUSYL Household Goods New Street - Luqa

Tel: 21677955/99471706

Il-ħanut fejn issibu tixtru rigali
għal kull okkażjoni bħal linef,
statwi, kolonni u għażla
ta' mirja, nkwatri u loose
furniture tal-kewba.

Issibu wkoll affarijiet għall-użu
tad-dar bħal borom waterless,
fannijiet, picnic coolers u
B-B-Q sets

Għall-aqwa kwalità ta' laħam frisk,
Majjal, Majjal Mimli, Ċanga Friska ta'
Malta, Home-made Beef Burgers,
Friża, Zalzett Malti u tal-Bar-B-Q,
Tigieg Friski u tal-Friża, Haruf tal-frisk
u kull xorta ta' laħam iehor.

Joseph Butcher

Triq San Ġużepp, Luqa

Mob: 99471132

L-aħjar kwalità li tista' ssib

Free Home Delivery

Il-Vara Titulari ta' Hal Luqa u l-iskultur tagħha

minn paġna 8

Dok. 3

ANV, Nut. S. S. Buttigieg, R 110/18, ff. 873^v-875. (f. 873^v) (Fil-marġni) Obligatio inter Joseph Scolaro et Felicem Penza nomine.

Adi venticinque del mese d'Agosto corrente l'undecima Indizione del mille settecento settanta otto

Mastro Giuseppe Scolaro del fù Michele della Città Senglea à me Notaro infrascritto conosciuto presente avanti à noi di sua libera volontà promette siccome solennemente si è obbligato, e s'obliga di fare à Felice Penza del fù Michele della Città Valletta à me Notaro anco conosciuto presente, ed à nome, e per parte del Sargente Andrea Caminzuli del fù Giovanni per (f. 874) il quale promette di rato giusta la forma del nuovo rito della Gran Corte della Castellania etc. stipulante una statua di legname di ponente dell'altezza palmi sette rappresentante l'Apostolo San Andrea con il suo piedistallo, e bradella pure di legname con tutti li suoi ferramenti senza però le aste giusta il disegno da farsi dal donato Capomastro Giuseppe Bonnici, quale statua con il piedistallo, e bradella, senza essere però nè colorita, ne indorata detto Scolaro promette, conforme solennemente si è obbligato, e s'obliga darla, e consegnarla lesta, e scolpita giusta richiede l'arte al riferito Penza à nome come sopra stipulante frà il termine di mesi sette continui, e compiti da contarsi da oggi in avanti senza eccezione alcuna etc.

E ciò per la mercede di scudi cento venti di tari 12 per scudo, (f. 874^v) dalli quali esso Scolaro dice, e confessa d'aver avuto, e ricevuto dal sudetto Penza à nome come sopra stipulante scudi venti sette in quanto à scudi sette in tanta legname, e l'altri scudi venti presentalmente innanzi à noi Notaro e testimonii infrascritti in moneta d'argento, e rame Renunciando etc.

L'altri scudi novanta tre per compimento della mercede sudetta esso Penza sotto la promission di rato come sopra promette, conforme solennemente si è obbligato, e s'obliga darli, e pagarli al nominato Scolaro stipulante subito che detta statua con piedistallo, e bradella sarà terminata, e consegnata senza eccezione alcuna etc.

Tutte le quali cose etc.

(f. 875) E così giurorono etc. Onde etc.

Fatto, e stipulato in Malta in questa Città Valletta presenti Giovanni Vella del fù Angelo, e Pasquale Gonzi del fù Filippo tutti due della Città Valletta Testimonii etc.

Dok. 4

ANV, Nut. S. S. Buttigieg, R 110/18, f. 873^v, kuntratt marġinali.

Adi cinque Aprile dalla duodecima Inditione del mille settecento settanta nove.

(f. 873^v) Andrea Caminzuli, e Giuseppe Scolaro nel prossimo stromento nominati presenti di loro libera volontà dicono, e confessano d'aver vicendevolmente avuto, e ricevuto detto Caminzuli la statua con il suo piedistallo, e bradella da esso Scolaro obbligata à Felice Penza à nome di esso Caminzuli, e detto Scolaro dal riferito Caminzuli del intiero suo prezzo nel presente instromento convenuto Renunciando etc.

E per tanto l'uno all'altro quittano, quittance generale ne fanno per l'acquilana stipulazione precedente, ed accettazione susseguente legittimamente interposte Renunciando etc.

E così giurorono etc. Onde etc.

Fatto nella Valletta presenti Calcidonio Zarb figlio di Mariuto e Michele Fava figlio di Nicola tutti due della Città Valletta Testimonii etc.

Plakka mwahhla mal-baži ta' l-istatwa ta' Sant' Andrija li ssemmi lil Andrea Camenzuli li hallas l-istatwa ta' Sant' Andrija fl-1795. Tindika wkoll li l-poplu Halluqi hallas ir-restawr ta' l-istatwa fl-1913.

għal paġna 10

SNOOPY

Video and DVD Rentals

St. Andrews Str. Luqa

Also available all kind of stationery

Tel: 21665229

Saviour Magro Ltd

For all your
ironmongery
and household
needs

Blu Building
Qormi Rd,
Luqa

Tel: 21249707

Fax: 21238249

e-mail: savmag@waldonet.net.mt

Il-Vara Titulari ta' Hal Luqa u l-iskultur tagħha

minn paġna 9

- 6 *Ibid.*, ff. 873^V-875. Ara Dok. 3.
 7 *Ibid.*, ff. 873^V, kuntratt marginali. Ara Dok. 4.
 8 Micallef, p. 129.
 9 Wieheh jinnota li fuq il-kuntratt ma deher ebda prokuratur tal-Knisja u l-anqas ma jidher li ġiet ipprezentata xi talba lill-awtoritajiet ekklesjastiċi biex jitwettaq dan ix-xogħol.
 10 Micallef, p. 275.
 11 ANV, Nut. F. Glison, R 296/1, ff. 481-481^V.
 12 ANV, Nut. F. Garoffolo, R 279/6 (1775-77), ff. 418-419 (1775-76).
 13 Nhar it-3 ta' Settembru 1774 l-isqof approva din it-talba: *ibid.*
 14 *Ibid.*, ff. 416^V-418.
 15 Il-bilanċ kellu jithallas skond il-progress tax-xogħol: ANV, Nut. G. A. Vella, R 472/36, ff. 494-495.
 16 BNV, AOM 1873, Conti della cassa della Congregazione delle Navi 1755-1768, f. 426^V.
 17 Agostino, Antonio, Baldassare, Daniele, Giovanni Battista, Giuseppe, Raimondo u oħrajn kollha 'Scolaro' kienu magħrufa sewwa f'dan il-qasam: J. Debono, *Trade and Port Activity in Malta 1750 - 1800*, Malta 2000, pp. 25, 29, 31, 44, 47 u 58. Għal aktar tagħrif, ara A. Quintano, *The Maltese-Hospitaller Sailing Ship Squadron 1701 - 1798*, Malta 2003, pp. 107-112.
 18 ANV, Nut. V. Azzopardi, R 38/4, ff. 492-493. FI-24 ta' Awissu 1785 Francesco Briffa rċieva minghand Dun Giuseppe Falzon 47 skud talli kien hađem il-kwadru dedikat lil San Ġużep: *Ibid.*, ff. 528^V-529.
 19 A(rkivju) P(arrokkjali) B(ormla), Liber Baptizatorum, Libro 4 (1707-1723), ff. 46^V, f. 69^V, 106, 135, 176 u 209^V rispettivamente.
 20 *Ibid.*, Liber Baptizatorum, Libro 5 (1724-1743), ff. 29^V, 47^V, 95^V, 128^V u 173^V rispettivamente.
 21 *Ibid.*, Liber Defunctorum, Libro 3 (1679-1737), ff. 177, 210, 250^V u 256 rispettivamente.

Il-bankun originali li jintuża biex fuqu titpoġġa l-istatwa ta' Sant' Andrija fil-Festa Liturgika tiegħu - it-30 ta' Novembru.

- 22 *Ibid.*, Liber Defunctorum, Libro 4 (1737-1753), ff. 28 u 33 rispettivamente.
 23 *Ibid.*, Liber Defunctorum, Libro 5 (1754-1764), f. 18^V.
 24 *Ibid.*, Liber Defunctorum, Libro 6 (1764-1776), f. 119^V.
 25 A(rkivju) A(rċiveskovili) F(urjana), Status Animarum Civitatis Burmula 1752, f. 33.
 26 A(rkivju) P(arrokkjali) I(sla), Liber Matrimonii, vol. ii (1715-1773), p. 493.
 27 *Ibid.*, pp. 514-515.
 28 AAF, Status Animarum Civitatis Senglea 1781, f. 20.
 29 *Ibid.*, f. 9^V.
 30 Fit-30 ta' Settembru 1804 Michele rċieva is-somma ta' 150 skud bħala ħlas tal-pedestall tal-vara tal-Madonna tar-Rużarju tas-Siġġiewi: E. F. Montanaro, 'L-iskultur Mariano Gerada (1766-1823)', fi *Lehen is-Santwarju Madonna tal-Grazzja Żabbar*, nru. 45 (1988), p. 8.
 31 J. Debono, 'Il-Vara titulari taż-Żejtun u l-iskultur tagħha', *It-Torċa*, 15 ta' Mejju 2005. FI-1761 Imbroġi hađem wkoll l-istatwa tal-Madonna tal-Karmnu ġewwa l-Imdina: S. Abela, *Il-Karmelitani fl-Mdina (1649-1994)*, Malta 1994, p. 70.
 32 Ġwann Azzopardi, 'L-istatwa ta' San Pawl', fi *Il-Festi Tagħna Rabat*, Malta 1977.
 33 J. Bezzina, *Sannat fi Ġrajjet Għawdex*, Malta 1989, p. 265. Ara ukoll, J. Debono, 'Organ-builders (eighteenth century)', fi *Art and Artisans in St John's and other Churches in the Maltese Islands ca. 1650-1800 stone carving, marble, bells, clocks and organs*, Malta 2005, p. 397 n.
 34 Montanaro, pp. 2-14.

GORI BUTCHER

Est. 1980

St. Mary Street
Luqa

Ta' Matti

Għal kull prodott ta' ġwież, bexx, sulfat,
demel artifiċjali u prodotti agrikoli
ta' l-aqwa kwalità, irrikorru għand:

Alex Azzopardi
Gudja Road
Luqa

Tel: 21809348/21663593